

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*
DEMOCRATIC POLITICAL PERCEPTION OF SECONDARY SCHOOL LEVEL
STUDENTS AT AMPAWA DISTRICT IN SAMUT SONGKRAM PROVINCE

บุญญาพร เกรียท่าทราย, สุมาลี บุญเรือง, สุรพล สุยะพรหม
Boonyapon Kreatasai, Sumalee Boonruang, Surapon Suyaprom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: boonkrea@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และ 3. นำเสนอความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 594 คน หากกลุ่มตัวอย่างโดยสุตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.74) 2. การกล่อมเกลாதทางการเมืองและธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 และ 3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า โปรโตโมสเส เสียจากคนอื่น เป็นการฟังเสียงจากคนหมู่มากและการรับฟังเสียงของคนกลุ่มนั้น แล้วยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยเหตุผลและความระมัดระวัง โดยไม่มีจิตใจที่เอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง และโยนิโส

*Received November 18, 2025; Revised January 12, 2026; Accepted January 21, 2026

มนสิการ รู้จักคิด เป็นการคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลพิจารณาด้วยความเป็นกลาง ทำให้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการคิด วิเคราะห์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความเสมอภาค

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเมือง; ระบอบประชาธิปไตย; นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of political knowledge and understanding of democracy; 2. investigate factors influencing political knowledge and understanding of democracy; and 3. present the political knowledge and understanding of democracy among secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province. The study employed a mixed-methods research design. For the quantitative component, the population consisted of 594 secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province. The sample size of 240 students was determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. For the qualitative component, 12 key informants, including monks and laypersons, were selected. Data were collected through in-depth interviews using an interview guide and analyzed through descriptive content analysis.

Findings were as follows: 1. the overall level of political knowledge and understanding in a democratic system was high ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.74). 2. Political socialization and the Buddhist principle leading to right view significantly influenced all aspects of political knowledge and understanding in a democratic system at the 0.05 and 0.01 levels, and 3. The political knowledge and understanding of secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province indicated that Paratoghosa, the ability to listen to the voices of others enabled students to consider diverse opinions, analyze and synthesize information carefully and without bias; and Yoniso manasikara wise reflection enabled analytical, reasoned, and neutral thinking

that allowed students to identify real problems and apply analytical outcomes beneficially for themselves and society under a democratic system, fostering peaceful and equitable coexistence.

Keywords: Political Knowledge; Democratic System; Secondary School Students

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะระบอบที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการเมืองของสังคม ประชาธิปไตยในความหมายเชิงสาระไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกลไกเชิงสถาบันหรือกระบวนการเลือกตั้ง หากแต่ยังครอบคลุมถึงวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณประกอบการตัดสินใจทางการเมือง (ประภัสสร ทองยินดี, 2558) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยมิได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ (จรรยา สุภาพ, 2519)

แม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่พัฒนาการทางการเมืองของไทยยังคงเผชิญกับความไม่ต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ทางการเมืองที่ถูกหล่อหลอมภายใต้ระบบอำนาจนิยม การรัฐประหาร และความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของประชาชนจำนวนไม่น้อยยังคงจำกัดอยู่ในเชิงรูปแบบมากกว่าการตระหนักถึงแก่นสารของหลักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม (บุษกร ยีหะ, 2559) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง (2560) ได้ยืนยันหลักการสำคัญว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนากลไกเชิงสถาบัน ในบริบทดังกล่าว กลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว เนื่องจากอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการก่อรูปทัศนคติ ความเชื่อ และแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมือง เยาวชนในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากมหาศาลจากสื่อหลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเอื้อต่อการ

เรียนรู้ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้กับการบิดเบือนข้อมูล การโฆษณาชวนเชื่อ และการชักจูงทางการเมืองอย่างแยบยล หากขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสม เยาวชนอาจตกอยู่ในสภาวะรับรู้ประชาธิปไตยอย่างผิวเผินหรือคลาดเคลื่อนได้ (จิตรกร ละอองศรี และคณะ, 2565)

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 4 แห่ง และมีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรวมทั้งสิ้น 594 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม, 2567) นักเรียนในพื้นที่ดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และกำลังถูกหล่อหลอมผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதองการเมืองจากสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง จากสถานการณ์ที่ผ่านมาในบริบทของไทยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนหรือเยาวชนในเชิงทั่วไป ขณะที่การศึกษาที่บูรณาการกระบวนการกล่อมเกลาทองการเมืองเข้ากับรอบคิดเชิงคุณธรรม โดยเฉพาะหลักพุทธธรรม ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่กึ่งชนบท เช่น อำเภออัมพวา ในเชิงทฤษฎีหลักพุทธธรรมที่นำไปสู่การเกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปรัตถุสัจจะ และ โยนิโสมนสิการ สามารถเชื่อมโยงกับแก่นสารของประชาธิปไตยได้อย่างมีนัยสำคัญ ปรัตถุสัจจะ ซึ่งหมายถึงการรับฟังเสียงจากผู้อื่น สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย การเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยน และการเคารพความเห็นต่าง ขณะที่ โยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการใคร่ครวญอย่างแยกกายและเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากช่วยให้บุคคลสามารถถ่วงน้ำหนักข้อมูล วิเคราะห์เหตุผล และตัดสินใจบนพื้นฐานของความเป็นกลางและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ส.ม. (ไทย) 12/110/63) งานวิจัยด้านรัฐศาสตร์ในบริบทไทยยังขาดการนำหลักธรรมทั้งสองมาผสานเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชนอย่างเป็นระบบ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม คือ ปรัตถุสัจจะ และโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิและกระบวนการพิจารณาอย่างมีเหตุผล การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจระดับความรู้ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถ

ใช้สิทธิและใช้เสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมั่นคงและมีสติปัญญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 594 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาครสมุทรสงคราม, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรทั้งหมด และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 12 รูปหรือคน ได้แก่ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน 3. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ จำนวน 3 คน และ 4. ตัวแทนนักเรียน จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับ

การกล่อมเกลາทางการเมือง และตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับผลกระทบที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ โดยแยกตามตัวแปร คือ 1. โปรโตไซส เสี่ยงจากคนอื่น 2. โยนิโสมนสิการ ความรู้สึกคิด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยสร้างจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำถามที่สอดคล้องกับงานวิจัย

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปให้คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เมื่อตรวจแล้วนำไปปรับแก้ไข และจึงนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ และจำแนกและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยม ศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในภาพรวม

ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. หลักอำนาจอธิปไตย	3.84	0.80	มาก
2. หลักสิทธิเสรีภาพ	3.80	0.92	มาก
3. หลักความเสมอภาค	3.83	0.94	มาก
4. หลักภราดรภาพ	3.95	0.87	มาก
โดยภาพรวม	3.85	0.74	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.74) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักการตรรกภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.87) รองลงมา หลักอำนาจอธิปไตย มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.80) รองลงมา หลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.94) หลักสิทธิเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.92) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 2 การกล่อมเกลากองการเมืองส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การกล่อมเกลากองการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.326	.178		7.439**	.000
ด้านสถาบันครอบครัว _{SumA}	.276	.051	.339	5.380**	.000
ด้านสื่อมวลชน _{SumD}	.137	.060	.173	2.275*	.024
ด้านสถาบันการเมือง _{SumE}	.150	.058	.182	2.599*	.010
ด้านสถาบันการศึกษา _{SumC}	.127	.054	.142	2.353*	.019

Multiple R = .707 R² = .500 Adjusted R² = .492 Std. Error = .529

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 การกล่อมเกลากองการเมืองส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสื่อมวลชน ด้านสถาบันการเมือง ด้านสถาบันการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.326 + .276(\text{Sum}_A) + .137(\text{Sum}_D) + .150(\text{Sum}_E) + .127(\text{Sum}_C)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .339Z(\text{Sum}_A) + .173Z(\text{Sum}_D) + .182Z(\text{Sum}_E) + .142Z(\text{Sum}_C)$$

ตารางที่ 3 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ โปรโตโฆสะ เสี่ยงจากคนอื่น โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การถ่อมเกลตาทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.842	.193		9.558**	.000
โยนิโสมนสิการ รู้จักคิดSumBB	.395	.057	.440	6.917**	.000
โปรโตโฆสะ เสี่ยงจากคนอื่นSumAA	.148	.048	.195	3.075*	.002

Multiple R = .570 R² = .324 Adjusted R² = .319 Std. Error = .612

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ โปรโตโฆสะ เสี่ยงจากคนอื่น โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 2 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด และโปรโตโฆสะ เสี่ยงจากคนอื่น ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.842 + .395(\text{Sum}_{BB}) + .148(\text{Sum}_{AA})$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .440Z(\text{Sum}_{BB}) + .195Z(\text{Sum}_{AA})$$

3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ จากการศึกษาพบว่า มีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิทั้งสองประการ โดยนักเรียนสามารถนำโปรโตโฆสะ มาใช้ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้างและปราศจากอคติ ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างรอบคอบด้วยเหตุผล การมีทักษะดังกล่าวช่วยให้พวกเขาสามารถมองเห็นปัญหาทางสังคมและการเมืองตามสภาพความเป็นจริง และสามารถนำความเข้าใจที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมด้วยในขณะเดียวกัน นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้าน โยนิโสมนสิการ ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน และการใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจอย่างเป็นกลางและไม่เอนเอียง ความสามารถนี้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อแก่นสารของประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

อภิปรายผลการวิจัย

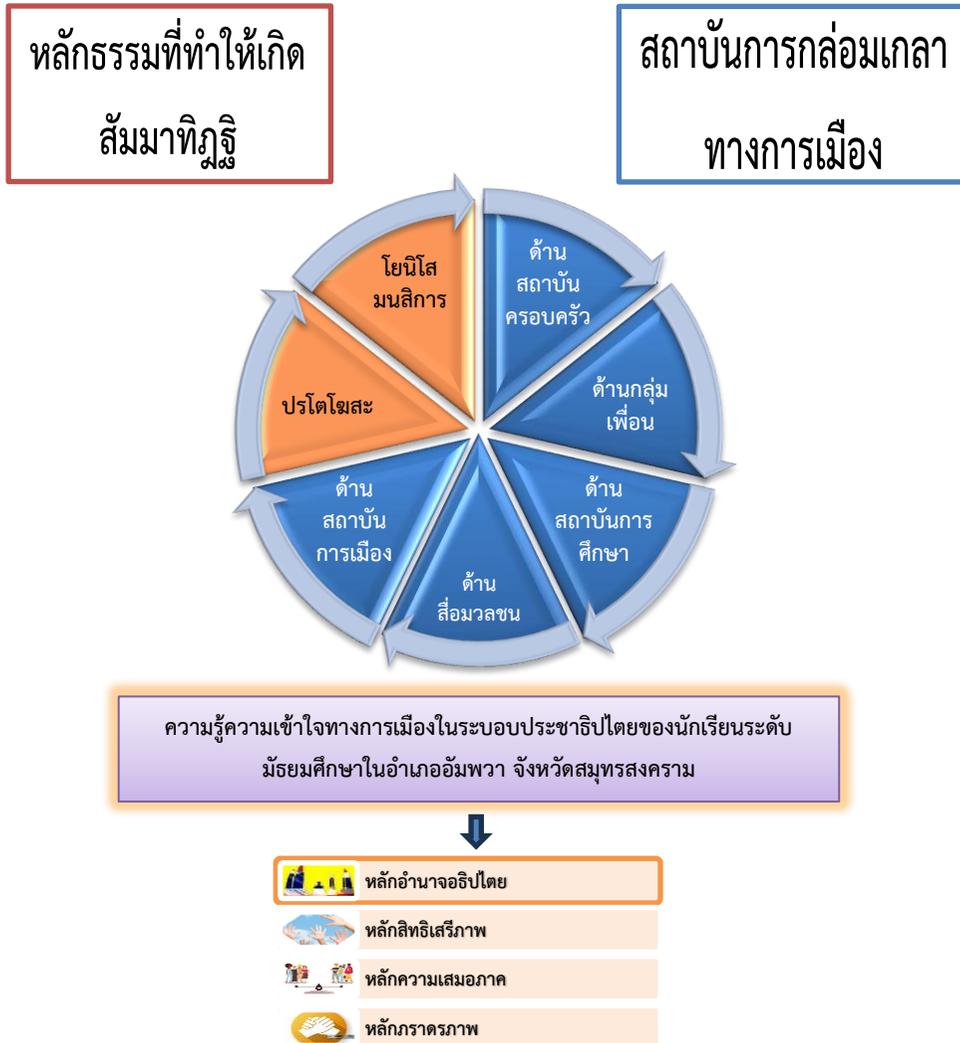
1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โดยเฉพาะหลักการธรรมาภิบาลที่ย้ำถึงความเสมอภาคและการปฏิบัติต่อกันในฐานะมนุษย์ผู้มีความศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน หลักการดังกล่าวช่วยลดทอนความสุดโต่งทางความคิด และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สิทธิเสรีภาพที่ไม่ล้ำเส้นผู้อื่น ทั้งยังเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศทางสังคมที่สงบสุข สอดคล้องกับงานของปกิจ พรรัตนานุกูล และคณะ (2566) ที่ศึกษาเรื่องความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ภาพรวมความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในมิติหลักการธรรมาภิบาล ความเสมอภาค อำนาจอธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ แม้ระดับความเข้าใจของประชาชนในงานดังกล่าวจะไม่สูงเท่านักเรียนในอำเภออัมพวา แต่ทั้งสองงานสะท้อนทิศทางเดียวกันว่า แก่นของประชาธิปไตย คือ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการอยู่ร่วมกันอย่างไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในสังคมที่ต้องรับมือกับความเห็นต่างทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น หากกลุ่มประชาชนหรือเยาวชนมีความเข้าใจหลักการธรรมาภิบาลและความเสมอภาคอย่างถ่องแท้ ย่อมช่วยลดอคติทางความคิด และสร้างพื้นฐานต่อวัฒนธรรมการถกเถียงอย่างสันติในสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การกล่อมเกลாதทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเรียงลำดับอิทธิพลตามสมการถดถอย ได้แก่ สถาบันครอบครัว สื่อมวลชน สถาบันการเมือง และสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานศึกษาจะเป็นสถาบันหลักในการจัดการเรียนรู้ด้านหน้าที่พลเมืองและประชาธิปไตยโดยตรง แต่บทบาทของสถานศึกษาในกระบวนการกล่อมเกลாதทางการเมืองกลับมีอิทธิพลในลำดับท้ายเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น อาจอธิบายได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่วนหนึ่งยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงความรู้และการท่องจำ มากกว่าการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน เวทีอภิปราย หรือ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางสังคม อาจยังดำเนินการในลักษณะเชิงพิธีกรรมหรือเชิงสัญลักษณ์ มากกว่าการเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้มีบทบาทในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ส่งผล

ให้กระบวนการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยยังไม่สามารถพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของวิรัช สกกุลพงษ์ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า กระบวนการกลุ่มเกลาทางการเมืองในชีวิตประจำวันจากครอบครัวและบริบททางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ประชาธิปไตยของบุคคล จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวยังคงเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลสูงสุด เนื่องจากเป็นพื้นที่แรกที่เยาวชนได้ซึมซับค่านิยม ทศนคติ และแบบแผนการสนทนาเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะ ในขณะที่สถานศึกษา หากยังไม่สามารถปรับกระบวนการเรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การสร้างประสบการณ์ประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วม ก็อาจทำให้บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองยังไม่โดดเด่นเท่าที่ควร

3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ พบว่า นักเรียนสามารถใช้หลัก ปรีชาญาณ ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ด้วยเหตุผลโดยปราศจากอคติ ส่งผลให้เข้าใจปัญหาและสถานการณ์ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมภายใต้แนวคิดประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน นักเรียนยังมีความสามารถในการใช้ โยนิโสมนสิการ คือคิดอย่างรอบคอบ วิเคราะห์อย่างเป็นกลาง และแยกแยะข้อมูลด้วยเหตุผล ทำให้มีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข มีความเสมอภาค สอดคล้องกับงานของดาวณา เกตุทอง และคณะ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยและการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักทฤษฎีสัมมัญญตา ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิตั้งสองประการ โดยนักเรียนสามารถนำ

โปรโตไซส มาใช้ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้างและปราศจากอคติ ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างรอบคอบด้วยเหตุผล

การมีทักษะดังกล่าวช่วยให้พวกเขาสามารถมองเห็นปัญหาทางสังคมและการเมืองตามสภาพความเป็นจริงและสามารถนำความเข้าใจที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมด้วย ในขณะเดียวกัน นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้าน โยนิโสมนสิการ ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน และการใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจอย่างเป็นกลางและไม่เอนเอียง ความสามารถนี้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อแก่นสารของประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ประการแรก การกล่อมเกลາทางการเมือง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน โดยเฉพาะ สถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นสังคมแรกที่เด็กได้เข้าไปสัมผัส พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมหล่อหลอมความเชื่อ และชี้แนะทางการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในครอบครัวจึงช่วยสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การร่วมกันไปฟังการปราศรัยหรือการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งร่วมกัน นอกจากนี้ สื่อมวลชน ยังทำหน้าที่เป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้เยาวชนได้รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่ สถาบันทางการเมือง อาทิ พรรคการเมืองและนักการเมือง มีบทบาทในการสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตยหากสามารถแสดงออกให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนสถานศึกษา ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้และกิจกรรมที่ช่วยฝึกฝนให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น เช่น การจัดการเลือกตั้งสภานักเรียน การจัดเวทีอภิปราย และการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในสถานการณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ช่วยขยายมุมมองด้านประชาธิปไตยให้กับนักเรียน

ประการที่สอง หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจทางการเมือง โดย โปรโตไซส ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะรับฟังเสียงของผู้อื่น ทั้งจากการสนทนาในชีวิตประจำวัน การเข้าร่วมการอบรม หรือการเข้าร่วมเวทีเสวนา เมื่อได้รับข้อมูลแล้ว ก็จำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์และกลั่นกรองอย่างมีเหตุผลเพื่อแยกแยะว่าอะไร คือ ข้อเท็จจริงก่อนที่จะเผยแพร่ต่อ ขณะที่โยนิโสมนสิการ ส่งเสริมให้รู้จักคิด ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ใช้ปัญญาในการพิจารณาเหตุผลหลายด้าน รู้จักตั้งคำถามและตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด เมื่อเยาวชนเติบโตขึ้นพร้อมกับทักษะเหล่านี้ ก็จะมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาทั้งในแง่บวกและแง่ลบได้อย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การตัดสินใจที่เป็น

ธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข และสร้างสรรค์

ประการสุดท้าย ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน ประกอบไปด้วยหลักการพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ อำนาจอธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็นอำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจอตุลาการ โดยประชาชนมีสิทธิที่จะร่วมกำหนดทิศทางของประเทศผ่านกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ต่อมา คือ หลักสิทธิเสรีภาพ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลักความเสมอภาคที่ยืนยันว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ และหลักภราดรภาพ ซึ่งส่งเสริมให้มองเพื่อนมนุษย์เสมือนเป็นพี่น้อง นำไปสู่สังคมที่ปราศจากความสุดโต่ง ลดความรุนแรง และสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยพัฒนาเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองหรือสังคมศึกษาให้เน้นสิทธิเสรีภาพ บทบาทพลเมือง และการคิดวิเคราะห์มากกว่าการท่องจำ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมทางสังคม

2. กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่บ่มเพาะวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยพัฒนาระบบบริหารที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่น สภานักเรียนที่มีบทบาทจริง และเวทีที่แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและสร้างสรรค์

3. กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยเสริมความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพ ความหลากหลายทางความคิดเห็น และการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมพัฒนาสื่อและกรณีศึกษาที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถาบันการศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน การจำลองการอภิปราย หรือเวทีเสวนา เพื่อฝึกการมีส่วนร่วมและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน

2. สถาบันการศึกษาควรบูรณาการหลักประชาธิปไตยเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ โดยใช้กรณีศึกษาหรือเหตุการณ์จริงเป็นสื่อในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

3. สพฐ. และสถาบันการศึกษาควรพัฒนาครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีด้านการเรียนรู้ประชาชนไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการกล่อมเกลາทางการเมืองในด้านความรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพที่ถูกต้องที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน

2. ควรศึกษาวิจัยในการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในด้านการคัดค้านและการถอดถอนผู้แทน หลักสิทธิเสรีภาพของคนในหน่วยงานหรือองค์กร

3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ ที่นำมาใช้พัฒนาการกล่อมเกลาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเสริมสร้างพฤติกรรมของเยาวชนและประชาชนทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

จรรยา สุภาพ. (2519). *ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จิตรกร ละออสรี และคณะ. (2565). การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(5), R100–R115.

ดาวณา เกตุทอง และคณะ. (2565). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 5(2), 31-44.

บุษอริ ยีหมะ. (2559). *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกิจ พรรัตนานุกูล และคณะ. (2566). ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 32-46.

ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(3), 11-22.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เรื่อง คัดตั้งศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 40 ก. หน้า 8.

- วิรัช สกุลพงษ์ และคณะ. (2567). ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(6), 383-395.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม. (2567). *โรงเรียนในสังกัด*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/zk92C>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.